

Inventariserend veldonderzoek door middel van
proefsleuven

**Burg. Elsenweg (VP 2), Naaldwijk
Gemeente Westland**

B&G rapport 1284

Colofon

Projectnummer 29440711
Auteur drs. P.A. van den Bos
Met een bijdrage van dr. A.W.E. Wilbers
Redactie drs. S. Moerman
Versie 1.1
Status definitief

Autorisatie

B.A. Corver	Senior Archeoloog	10-2-2012	
-------------	-------------------	-----------	--

Goedkeuring

P. Kloosterman	Gemeente Westland		
----------------	-------------------	--	--

Opdrachtgever Aannemingsbedrijf Van Gelder BV
dhr. M. Rijnbeek
Postbus 72
2678 ZH De Lier

© IDDS Archeologie
Noordwijk, februari 2012
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Protocol 4003

SAMENVATTING:

In opdracht van Aannemingsbedrijf Van Gelder BV is op 1 september 2011 een Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Burgemeester Elsenweg (VP 2) in Naaldwijk, gemeente Westland.

In het plangebied is een vooronderzoek uitgevoerd in de vorm van een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (De Kruif, 2008). Hierbij zijn in meerdere boringen fragmenten puin aangetroffen in een mogelijk archeologisch niveau. Dateerbaar archeologisch materiaal is niet aangetroffen. Vermoedelijk hangen de indicatoren en de archeologische laag samen met ten noorden gelegen bebouwing, die in ieder geval teruggaat tot 1712. Op basis hiervan is vervolgonderzoek aanbevolen op deze locatie. Hoewel oorspronkelijk een archeologische begeleiding werd geadviseerd, is in overleg met het bevoegd gezag (de gemeente Westland) besloten om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, omdat de geplande werkzaamheden op deze locatie zich niet goed lenen voor archeologisch begeleiden.

Bij het onderzoek zijn naast recente sporen, kabels en leidingen geen archeologisch waardevolle sporen gevonden. Sporen van voor de Middeleeuwen zijn, indien ze al aanwezig zijn geweest, door de middeleeuwse kreekgeul die het grootste gedeelte van de drie werkputten beslaat (bijlage 4) weg geërodeerd. Voor de perioden vanaf de Middeleeuwen zijn geen aanwijzingen voor verstoringen (natuurlijk of antropogeen) die de afwezigheid van sporen kan verklaren. Dit kan betekenen dat de sporen net buiten de werkputten zijn gelegen, maar waarschijnlijker is dat het plangebied nooit bewoond is geweest. Dit kan worden verklaard door het feit dat vanaf de middeleeuwen het gebied regelmatig overstroomde en waarschijnlijk te nat is geweest voor bewoning.

Een laag opgebrachte grond in werkput 3 dateert aan de hand van het vondstmateriaal waarschijnlijk uit de 18^e – 19^e eeuw. Deze laag is mogelijk in verband te brengen met de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij. Bij gebrek aan directe verbanden is dit echter niet met enige zekerheid te stellen. Het is waarschijnlijk deze laag die in het vooronderzoek is aangemerkt als behorend bij de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij.

Aan de hand van de resultaten van het onderzoek kan worden gesteld dat er geen sprake is van een archeologische vindplaats en dus ook niet van behoudenswaardige archeologische resten.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek adviseert IDDS Archeologie geen archeologisch vervolgonderzoek voor het plangebied.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Onderzoekskader.....	5
1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek	5
1.3. Ligging van het plangebied	6
2. VOORONDERZOEK.....	7
2.1. Ontstaansgeschiedenis van het landschap	7
2.2. Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	9
3. WERKWIJZE	11
4. RESULTATEN VAN HET VELDWERK.....	12
4.1. Fysische geografie (Dr. A.W.E. Wilbers)	12
4.2. Sporen.....	13
4.3. Vondsten	15
5. CONCLUSIE	16
5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen	16
6. AANBEVELINGEN	18
6.1. Betrouwbaarheid	18
LITERATUUR EN KAARTEN.....	19
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	20
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Overzichtskaart	
3. Allesporenkaart vlak 1	
4. Allesporenkaart vlak 2, met waarschijnlijke loop kreekgeul	
5. Determinatielijst vondsten	
6. Periodentabel	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, VP 2
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	48237
<i>Plaats</i>	Naaldwijk
<i>Gemeente</i>	Westland
<i>Kadastrale aanduiding</i>	NWK 1C 01421 NWK 1C 02422 NWK 1C 02552
<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	74915/444280 74900/444310 (N) 74930/444274 (O) 74900/444270 (Z) 74850/444280 (W)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	2639 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	aanleg van de Verlengde Veilingroute (N222)
<i>Oprachtgever</i>	Aannemingsbedrijf Van Gelder BV Contactpersoon: dhr. M. Rijnbeek Postbus 72 2678 ZH De Lier
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: dhr P.A. van den Bos Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: pvdos@idds.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Westland Contactpersoon: F. Stevens Postbus 150 2670 AD Naaldwijk Tel: 0174-673673 / 06-53986564
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Zuid-Holland
<i>Uitvoeringsdatum onderzoek</i>	1 september 2011

1. Inleiding

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van Aannemingsbedrijf Van Gelder BV heeft archeologisch onderzoeksbureau IDDS Archeologie op 1 september 2011 een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P), uitgevoerd langs de Burgemeester Elsenweg in Naaldwijk, gemeente Westland. De aanleiding voor dit onderzoek is de aanleg van de Verlengde Veilingroute (N222) en Zuidelijke Randweg Naaldwijk (Piet Struijkweg) in de gemeente Westland. Er zal een tweestrooksweg met aan weerszijden berm sloten worden aangelegd. Hierbij zal de bodem door graafwerkzaamheden worden verstoord tot een diepte van grotendeels maximaal 2,0 m beneden maaiveld, waardoor een kans aanwezig is dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

In het plangebied is een vooronderzoek uitgevoerd in de vorm van een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (De Kruif, 2008). Hierbij zijn in meerdere boringen fragmenten puin aangetroffen in een mogelijk archeologisch niveau. Dateerbaar archeologisch materiaal is niet aangetroffen. Vermoedelijk hangen de indicatoren en de archeologische laag samen met ten noorden gelegen bebouwing die in ieder geval terug gaat tot 1712. Op basis hiervan is deze locatie aangemerkt als vindplaats 2 en is vervolgonderzoek aanbevolen op deze locatie. Hoewel oorspronkelijk een archeologische begeleiding werd geadviseerd, is in overleg met het bevoegd gezag, de gemeente Westland, besloten om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, omdat de geplande werkzaamheden op deze locatie zich niet goed lenen voor archeologisch begeleiden.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2 (KNA; Centraal College van Deskundigen 2010) en conform het Programma van Eisen (PvE) dat voor dit onderzoek is opgesteld door IDDS Archeologie (Moerman 2011). Het veldwerk is uitgevoerd door drs. P.A. van den Bos (KNA-archeoloog en projectleider) en C. Kaal MA (veldtechnicus). De verantwoordelijke senior KNA-archeoloog voor het project is drs. B.A. Corver. Het fysisch geografisch onderzoek is uitgevoerd door dr. A.W.E. Wilbers.

Deze rapportage bevat de resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek

De doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek. Aan de hand van het veldonderzoek wordt informatie verkregen omtrent de aanwezige archeologische waarden (aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit). Vervolgens wordt een waardering van de archeologische waarden in het plangebied opgesteld.

Het onderzoek betreft een archeologisch proefsleuvenonderzoek. De vraagstelling is gericht op het inzicht verschaffen in de archeologische relictten in het plangebied. Bij afwezigheid van archeologische resten dient daarvoor een verklaring gegeven te worden.

Om de doelstelling te realiseren dient op de volgende onderzoeksvragen een antwoord te worden gegeven:

- Wat is de aard, omvang, kwaliteit en het verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?
- Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?
- Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Uit welke periode dateren de eventuele sporen?
- Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
- Indien geen of nauwelijks archeologische resten worden aangetroffen: wat is de reden hiervoor?

- Wat kan op basis van het onderzoek worden gezegd over de (oudste) veenontginningen in dit gebied?
- Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende historische bebouwing?
- Geeft het onderzoek inzicht in de lokale voedsel economie? Zo ja, welke?
- Zijn er aanwijzingen voor oude perceelsscheidingen? Komen deze overeen met het historische kaartmateriaal?

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het onderzochte gebied, oftewel het plangebied, is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied ligt ter hoogte van de Burgemeester Elsenweg 49. Het wordt in het westen begrensd door de Burgemeester Elsenweg, in het oosten door een hoogspanningsgebouw van Tennet, in het noorden door een 18^e-eeuwse boerderij en in het zuiden door kassen. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 2. Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied braakliggend (Figuur 1).

Figuur 1: Het plangebied. Foto genomen richting het noordoosten.

2. Vooronderzoek

In augustus 2011 heeft IDDS Archeologie een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennend booronderzoek uitgevoerd voor het plangebied (Haaring 2011). De inventarisatie bestond enerzijds uit een bureauonderzoek, waarbij Archisgegevens, de IKAW, topografische, historische, geomorfologische en bodemkundige kaarten werden geanalyseerd en anderzijds uit een veldonderzoek in de vorm van een booronderzoek, waarbij gelet werd op archeologische indicatoren en de opbouw van de bodem.

Het huidige onderzoeksgebied ligt deels binnen het grotere plangebied van de Verlengde Veilingroute dat door RAAP met een bureau- en veldonderzoek door middel van boringen is onderzocht. Het rapport van dat onderzoek (De Kruijff, 2008) is gebruikt ter ondersteuning van de resultaten in het vooronderzoek.

2.1. Ontstaansgeschiedenis van het landschap

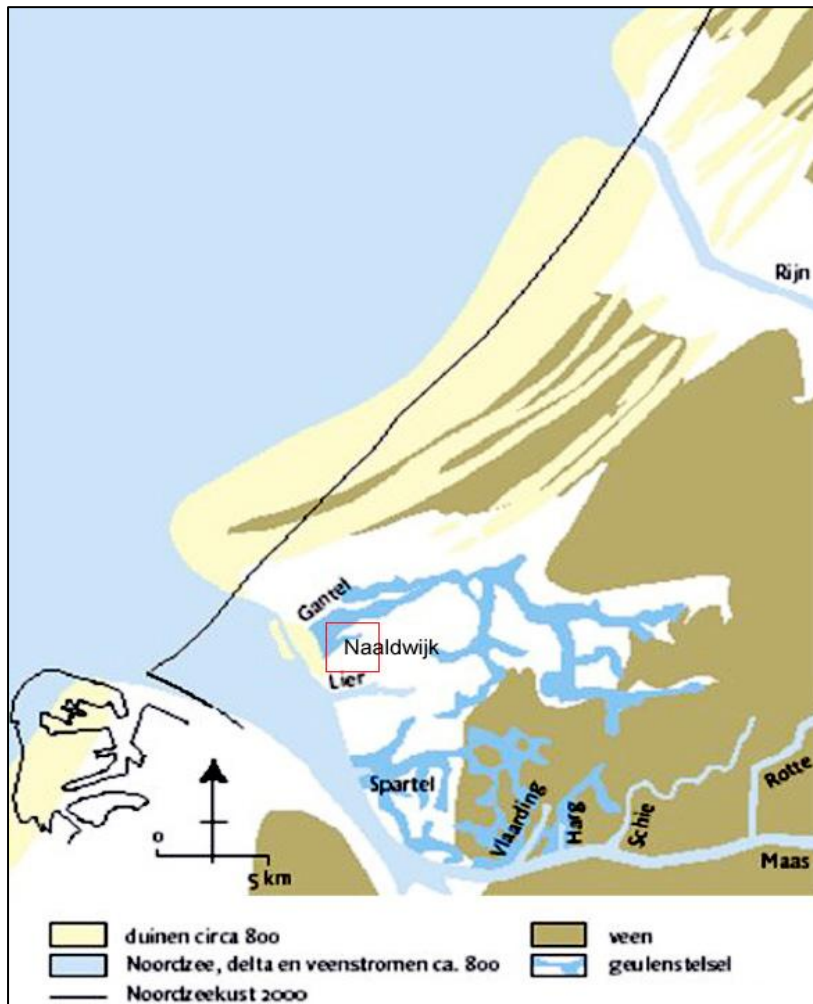
De gemeente Westland ligt aan de noordrand van het dal van de Rijn en Maas, vlak naast de plaats waar deze rivieren al sinds het begin van het Holoceen in de Noordzee uitmonden. De bodemopbouw van het gebied is daardoor naast de rivieren dan ook sterk beïnvloed door de zee. De afzettingen die gevormd zijn onder invloed van de zee worden dan ook door geologen beschreven als de formatie van Naaldwijk (Kerkhof et al., 2010).

Vanaf het begin van het Holoceen (ongeveer 10.000 jaar geleden), als de zeespiegel sterk stijgt, komt het gebied van Westland onder directe invloed van de zee en ontstaan uitgestrekte intergetijdengebieden. Dit zijn gebieden die onderlopen bij hoogtij en droog komen te liggen bij laagtij. In de getijdenbekkens worden dikke pakketten zand en soms klei afgezet. Het Laagpakket van Wormer, onderdeel van de Formatie van Naaldwijk en bestaande uit de afzettingen van getijdenbekkens, bereikt in het Westland een dikte van ongeveer 12 m (Vos & Bazelmans, 2011).

Vanaf ongeveer 5.000 jaar geleden gaat de zeespiegelstijging minder snel. Langs grote delen van de Nederlandse kust ontstaan vanaf dat moment strandwallen die de getijdenbekkens afsluiten. Door verzoeting van het water ontstaat achter de strandwallen een uitgestrekt veengebied. Dit veen wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket, onderdeel van de formatie van Nieuwkoop. In het Westland is de afsluiting van de kust nooit volledig: door de monding van de Maas blijft er altijd een opening in de strandwallen. In het Neolithicum is die opening nog groot. Ondanks de afnemende invloed van de zee ontstaat een kweldergebied, bestaande uit uitgestrekte kleiafzettingen begroeid met grassen en kruiden die doorsneden worden door honderden kleine (minder dan een meter breed) of grote (tientallen meters breed) kreken. In de kreken wordt voornamelijk zand of zandige klei afgezet. Kreken kennen soms kleine, lage oeverwallen, die ook bestaan uit zandige kleien. Verder van de kreken en er tussen wordt voornamelijk siltige klei afgezet. Deze afzettingen worden aangeduid als kwelderafzettingen of dekaafzettingen. Op plaatsen die ver van de kreken af liggen, en waar dus geen sediment met het water wordt aangevoerd, kan plaatselijk veen ontstaan. De afzettingen van de kweldergebieden worden gerekend tot het Laagpakket van Walcheren, ook onderdeel van de Formatie van Naaldwijk, en deze bereiken in Westland, onderbroken door veenlagen, een dikte van ongeveer 10 tot 12 m. In de Bronstijd neemt de invloed van de zee zo ver af dat het kweldergebied verdwijnt en er ook in het Westland op grote schaal veen wordt gevormd. Ook dit veen wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket en de veenlaag bereikt in het Westland een dikte van 0,5 tot 1,0 m.

In de IJzertijd ontstaat er in het gebied van het Westland een zeer grote kreek. Deze kreek heeft de naam de Gantel gekregen en was met name in de Romeinse tijd zeer belangrijk. De Gantel mondde bij Naaldwijk uit in de Rijn en reikte helemaal tot aan Voorburg, waar een belangrijke Romeinse stad gelegen was, Forum Hadriani. Vanuit Voorburg werd de Gantel door de Romeinen verbonden met een kreek uit het noorden, waardoor er een verbinding ontstond met de Oude Rijn, het Kanaal van Corbulo. Langs en op de afzettingen van de Gantel en de vele zijkreken in het Westlandgebied zijn resten gevonden van Romeinse bewoning. Deze bewoning vond plaats op de kleine oeverwallen van de kreken in een uitgestrekt kweldergebied. Al gedurende de Romeinse tijd begon de monding van de Gantel te verzanden door het ontstaan van een grote zandbank ter plaatse van het huidige 's

Gravenzande. In de Vroege Middeleeuwen was de Gantel hierdoor volledig verland en was het gebied van het Westland tijdelijk afgesloten van de invloed van de zee. Hierdoor kon gedurende de Vroege Middeleeuwen opnieuw veenvorming optreden in het gebied. In figuur 2 is de situatie in het Westland aan het einde van de Vroege Middeleeuwen weergegeven, met de Gantel, veen en de zandbank bij 's Gravenzande..

Figuur 2: Een reconstructie van het Westland en Delftland rond 800 na Chr. De ligging van Naaldwijk is globaal weergegeven (bron: Genootschap Oud Westland, <http://www.xs4all.nl/~hofzicht>).

Vanaf het begin van de Late Middeleeuwen kwam de directe invloed van de zee echter weer terug. Het gebied van het Westland overstromde regelmatig door inbraken van de zee en daarbij werd het veen uit de Vroege Middeleeuwen veelal weggeslagen. Er werden wederom dikke pakketten klei (vaak zandige klei) afgezet, de zogenaamde Laag van Poeldijk (onderdeel van het Laagpakket van Walcheren). Pas met de volledige en goede bedijking in de 16^e en 17^e eeuw werd het Westland beschermd en werden er geen sedimenten meer afgezet.

Volgens de geomorfologische kaart (Alterra 2005) ligt het plangebied op een getij-inversierug. Deze is waarschijnlijk gevormd door een kreek die onder de getijafzettingen aanwezig is. De getij-inversierug loopt van het noordwesten naar het zuidoosten.

In het plangebied komen volgens de bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1983) gerijpte warmoezerijgronden voor. De bovengrond van deze gronden bestaat tot 30 à 50 cm -mv uit zeer humeuze tot humusarme zware zavel en lichte klei en soms uit lichte zavel. Daaronder ligt een pakket

van overwegend kalkrijke zavel of klei. Daaronder, vanaf 80 en 120 cm -mv ligt veelal een 5 à 30 cm dikke laag kalkarme en donkergekleurde zware klei (oud oppervlak). Deze gaat veelal over in lichtgrijze, kalkrijke zavel of klei, die meestal bijna gerijpt of soms slechts halfgerijpt is.

Warmoezerijgronden komen voor waar de bodem door tuinbouw zo veranderd is dat er geen 'natuurlijke' bodemeenheid aan toe te wijzen is. De natuurlijke bodemopbouw is omgewerkt geraakt of anderszins antropogeen beïnvloed door egalisatie, diepspitten, intensieve drainage, bemesting met organische stof en kalk en verschraving van de bovengrond met zand.

2.2. Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Het plangebied is op de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) weergegeven als een gebied met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde. Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de Provincie Zuid-Holland geldt voor het plangebied een redelijke tot grote trefkans op archeologische waarden. Deze waardering is gebaseerd op de ligging op een getij-afzettingenvlakte. In het plangebied loopt volgens de CHS een geul, waarop een zeer hoge kans op archeologische waarden vanaf de IJzertijd of Romeinse tijd geldt. Ook de IKAW laat voor deze kreken een hoge verwachting zien.

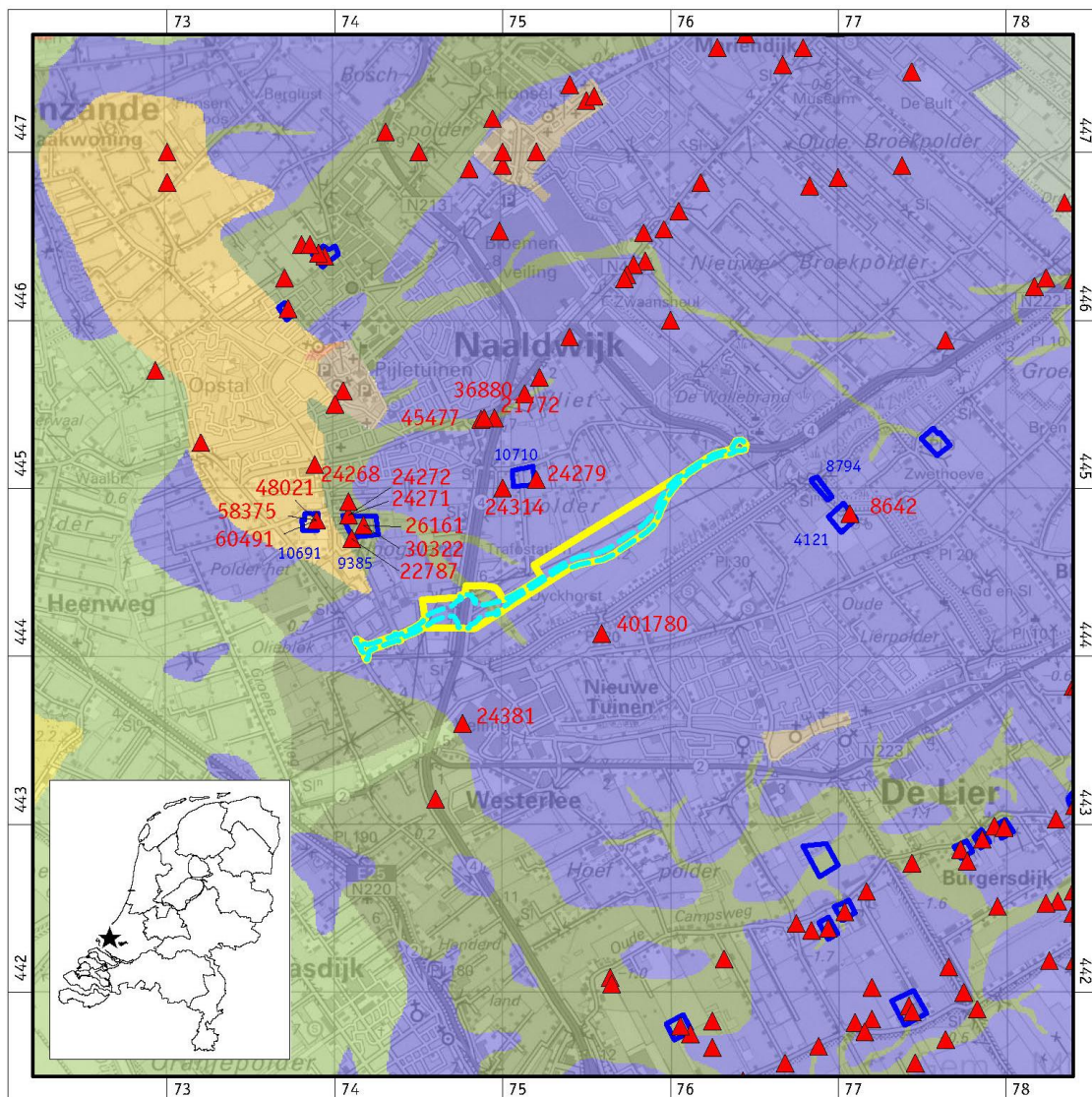
De oudste bewoningsresten die in de omgeving van het plangebied zijn aangetroffen, dateren uit de IJzertijd, maar de meeste dateren uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. Hieronder is een selectie van de in de omgeving van het plangebied aanwezige archeologische waarden gegeven. Daarbij zijn alle AMK-terreinen binnen een straal van 1000 meter van de grenzen van het plangebied en de bijbehorende ARCHIS-waarnemingsnummers, alsmede de ARCHIS-waarnemingen die een landschappelijke relatie hebben met het plangebied geselecteerd (Figuur 3).

Circa 700 m ten noorden van het plangebied (ten oosten van de Galgeweg) is aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen in een veenlaag en daarboven een Romeinse cultuurlaag in de klei (monumentnummer 9385; waarnemingsnummers 22787, 30322 en 26161). Tevens zijn hier tijdens eerder onderzoek greppels en aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen (waarnemingsnummer 24271).

Direct ten westen van deze vindplaats zijn onder andere greppels, paalgaten en kuilen uit de Romeinse tijd aangetroffen (monumentnummer 10691; waarnemingsnummers 60491, 48021 en 58375). Verder is aan de Tiendweg (direct ten westen van de N213) een klein Romeins grafveld aangetroffen (waarnemingsnummer 45477). Waarnemingsnummer 24314 ligt aan de Lange Broekweg, maar de beschrijving vermeldt inheems-Romeins aardewerk dat is aangetroffen aan de Midden Broekweg tijdens een kartering van Stiboka in 1945. Ten zuiden van de N222 is aan de Kanaalweg een inheems-Romeinse nederzetting aangetroffen (monumentnummer 8794).

Volgens deelkaart 1 behorende bij de bodemkaart van Van Liere (1948) liggen Romeinse vindplaatsen langs de Midden Broekweg vanuit het oosten tot aan de kruising met de N213 (Vlietweg) op één lijn. Dit wijst op de mogelijke aanwezigheid van een Romeinse weg. Tevens bevindt zich een Romeinse vindplaats ten oosten van de N213 ter hoogte van de Lange Broekweg en één ter hoogte van het fietspad tussen de N213 en de Galgeweg circa 350 m ten noorden van het onderzoeksgebied. Ter hoogte van de Galgeweg en de N213 bevinden zich mogelijk Romeinse wegen. De meest dichtbij liggende zekere weglocatie bevindt zich in Den Haag vlak bij de grens met Wateringen. Hier is de weg tijdens een opgraving waargenomen.

Uit de Middeleeuwen zijn ook enkele vindplaatsen bekend uit de omgeving van het onderzoeksgebied. Ten zuiden van de inheems-Romeinse nederzettingen aan de Kanaalweg ligt een laatmiddeleeuwse motte. Het betreft het voormalig huis Uterlier (monumentnummer 4121; waarnemingsnummer 8642). Ten noorden van het onderzoeksgebied ligt aan de Lange Broekweg een hofstede uit de Late Middeleeuwen (monumentnummer 10710; waarnemingsnummer 24279). Hier heeft in het verleden een heuvellichaam gelegen. Vermoedelijk betreft het hier ook een motte. Aan de Tiendweg zijn enkele kuilen aangetroffen met aardewerk en baksteen daterend uit de Late Middeleeuwen (waarnemingsnummer 36880). Waarnemingsnummers 21772, 24268, 24272 en 401780 betreffen losse aardewerkvondsten uit de Middeleeuwen.

Figuur 3: Overzicht van plangebied met AMK-terreinen (blauw) en Archis-waarnemingen (rood). Bron: (De Kruif, 2008).

Bij het onderzoek van RAAP in 2008 (De Kruif, 2008) zijn twee vindplaatsen gevonden. Vindplaats 1 (ARCHIS-waarnemingsnummer 414681) betreft vermoedelijk een restant van verkaveling uit de Romeinse tijd of Vroege Middeleeuwen. Deze vindplaats bevindt zich buiten het huidige plangebied. Vindplaats 2 (ARCHIS-vondstmeldingsnummer 404183) ligt in het plangebied. Hier is onder de bouwvoor een laag aangetroffen, die wordt gekenmerkt door een humeuze bijmenging en waarin fragmenten puin zijn aangetroffen. Bij het karterende booronderzoek dat daarop volgde (onderzoeksmelding 25883) zijn fragmenten puin, houtskool, steenkool, sintels en een ijzeren spijker aangetroffen, die waarschijnlijk te relateren zijn aan de bebouwing die ten minste al sinds 1712 aanwezig is ten noorden van het plangebied.

Op basis van de gegevens voor vindplaats 2 van het RAAP onderzoek is vervolgonderzoek aanbevolen op deze locatie. Hoewel oorspronkelijk een archeologische begeleiding werd geadviseerd, is in overleg met het bevoegd gezag (de gemeente Westland) besloten om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, omdat de geplande werkzaamheden op deze locatie zich niet goed lenen voor archeologisch begeleiden.

3. Werkwijze

In het plangebied zijn proefsleuven aangelegd met een totale omvang van 200 m² (ca. 8% van het plangebied, bijlage 2). Het betreft drie proefsleuven ter plaatse van de drie boringen uit het vooronderzoek waarin de mogelijk archeologisch waardevolle 'vuile' laag is aangetroffen. Door de aanwezigheid van ondergrondse leidingen is werkput 3 ongeveer twee meter naar het noorden toe verplaatst ten opzichte van de in het PvE aangegeven locatie.

De putten zijn met behulp van een graafmachine met een dichte, gladde bak schavenderwijs verdiept. Het eerste vlak is in werkput 1 en 2 ongeveer 10 à 20 cm onder de 'vuile' laag aangelegd. Dit is het niveau waar in het vooronderzoek de resten van vindplaats 2 zijn gevonden. In werkput 2 is in de zuidwesthoek nog een tweede vlak aangelegd (bijlage 4). Hiervoor is gekozen omdat in een kijkgat (kolom 6, bijlage 3) een laklaag duidend op een mogelijk Romeins niveau werd gevonden onder vlak 1. Bij werkput 3 is er voor gekozen, aangezien er geen sporen aanwezig waren ter hoogte van vlak 1, om het vlak in zijn geheel meteen onder de laklaag van het Romeinse niveau aan te leggen. Door de grote diepte van werkput 3 (meer dan 2 meter) is deze put met een getrapt profiel aangelegd.

Voor het fysisch-geografisch onderzoek zijn in werkput 1 en 2 per werkput twee kijkgaten aangelegd aan de kopse kanten van de werkput. In werkput 3 is maar één kijkgat aangelegd, waarna is besloten bij afwezigheid van sporen de hele werkput aan te leggen tot onder het Romeinse niveau. Aangezien de profielen pas onder het eerste vlak wat grotere verschillen vertoonden is door de fysisch geograaf besloten niet de hele profielen te beschrijven. Er is volstaan met drie kolommen in werkput 1, drie kolommen in werkput 2 en twee kolommen in werkput 3. De fysisch geograaf heeft de wanden schoongemaakt, ingekrast, gefotografeerd en beschreven. Van elke kolom is een spijker op een bekende hoogte ingemeten, waarmee de hoogte van de lagen kon worden bepaald. De beschrijvingen zijn gedaan met behulp van een Psion en ingelezen in TerraIndex.

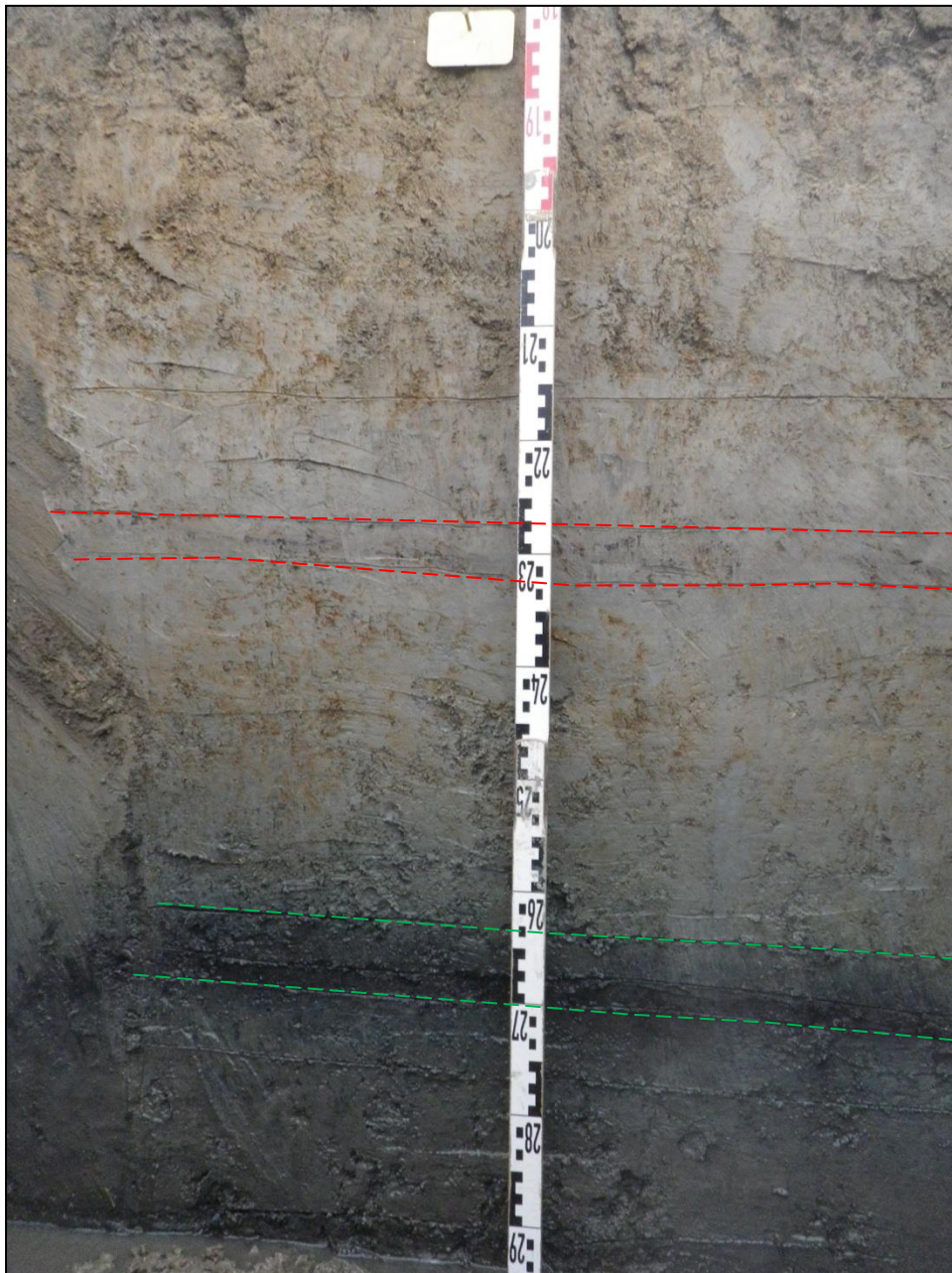
De aanlegvondsten zijn in vakken van 5 meter bij de breedte van de werkput en zoveel mogelijk per stratigrafische eenheid verzameld. De vlaktekening is met behulp van een robotic total station gemaakt aan de hand van met GPS uitgezette en ingemeten hoofdmeetpunten. Van het vlak en de profielen zijn foto's met fotobord genomen. Vlak- en profielhoogtes zijn ingemeten met de robotic total station.

Onmiddellijk na het veldwerk zijn de proefsleuven weer dichtgegooid.

4. Resultaten van het veldwerk

4.1. Fysische geografie (Dr. A.W.E. Wilbers)

Uit de profielkolommen (bijlage 3) blijkt dat de bodem in het plangebied bestaat uit een afwisseling van siltige en zandige kleilagen en enkele humeuze of venige niveaus. In elke put is één kolom opgenomen waarin één of meerdere laklagen voorkwamen en één kolom waarin deze laklagen ontbraken en in plaats daarvan zeer zandige afzettingen voorkwamen. Doordat werkput 3 tot onder de laklaag van het Romeinse niveau is aangelegd was in de wanden de overgang tussen laklagen en zandige kleien zichtbaar. Hierdoor kon worden bepaald dat het een insnijding van een kreek betrof. De loop van de kreek is gereconstrueerd op de allesporenkaart van vlak 2 (bijlage 4).

Figuur 4: Foto van de verschillende laklagen (bij 23 en 27) in profielkolom 1.

De bodemopbouw in kolommen 1 (werkput 1, figuur 4), 6 (werkput 2) en 7 (werkput 3) komen met elkaar overeen. In kolom 7 bestaat de bovengrond uit een 1,5 m dik ophoogpakket. Onder het ophoogpakket komt een 25 cm dikke bouwvoor voor. In kolommen 1 en 6 is deze bouwvoor ongeveer 40 cm dik en ligt aan het maaiveld. Onder de bouwvoor komt een pakket zandige kleien of zelfs zand voor met een dikte van 45 tot 55 cm. De top van dit zandige pakket is in kolommen 1 en 6 sterk roestkleurig, maar in kolom 7 juist grijs van kleur en sterk puinhoudend. Blijkbaar is bij werkput 3 een deel van de ondergrond onder de bouwvoor vermengd geraakt met stukjes baksteen en ander bouwpuin.

Onder de zandige kleien bevindt zich een pakket siltige kleien. De top hiervan bestaat uit een licht humeuze band, in kolom 1 maar 1 cm dik. Deze humeuze band is een laklaag die is ontstaan door begroeiing van een oud maaiveld in een periode waarin langdurig geen sedimenten werden afgezet. Deze eerste laklaag was in kolom 1 en 6 aanwezig op een diepte van ongeveer -1,5 tot -1,6 m NAP, maar in kolom 7 op een diepte van ongeveer -2,1 tot -2,2 m NAP. Het verschil in niveau tussen de laklagen in kolommen 1 en 6 en 7 is veroorzaakt door de belasting van de bodem door het ophoogzand. Het gewicht van een 1,5 m dik pakket ophoogzand heeft de kleilagen in de ondergrond samengedrukt. Dit is af te leiden uit het feit dat het maaiveld bij werkput 3 maar ongeveer 60 cm hoger ligt dan het maaiveld bij werkputten 1 en 2, terwijl het ophoogpakket bij werkput 3 ongeveer 1,5 meter dik is. De sedimentlagen in de ondergrond zijn dus ongeveer 60 of 70 cm weggezakt, waardoor de laklaag uit kolom 7 toch overeenkomt met die uit kolommen 1 en 6.

In kolom 1 komt op een diepte van -1,95 m NAP nog een tweede laklaag voor. Op een diepte van -2,2 m NAP is in kolommen 1 en 6 een veenlaag aangetroffen. Deze veenlaag was ook aanwezig in het booronderzoek dat voorafgaand aan de proefsleuven is uitgevoerd. Uit de kolommen en het booronderzoek blijkt dat de veenlaag maar 1 à 2 decimeter dik is.

In de kolommen 3, 4 en 8 reikten de zandige afzettingen onder de bouwvoor tot een diepte van -2,0 tot -2,5 m NAP. Daarbij nam de roestkleur naar beneden toe af en waren de klei of zandlagen op de bodem van de kijkgaten duidelijk gelaagd. In kijkgat 3 waren duidelijk detrituslaagjes aanwezig in de zandlagen. Naar boven toe waren de zandlaagjes onderbroken, waarschijnlijk door bioturbatie. Kolommen 2 en 4 reikten maar tot aan vlak 1 die was aangelegd in de bovenste zandige kleilaag 10 à 20 cm onder de bouwvoor.

Op grond van de algemene ontstaansgeschiedenis van het landschap rondom Naaldwijk wordt aangenomen dat de veenlaag die werd aangetroffen op een diepte van -2,2 m NAP stamt uit de Bronstijd. Tijdens de IJzertijd overstromde het veengebied en ontstond een uitgestrekt kweldergebied. De siltige afzettingen op de veenlaag zijn afgezet in dit kweldergebied, maar dan wel op ruime afstand van de krekken. Tijdens de Romeinse tijd is er een periode van minder overstromingen geweest waarin de bovenste laklaag is ontstaan (figuur 4). Waarschijnlijk in de Late Middeleeuwen, toen het gebied wederom regelmatig overstromde, is er in het plangebied een kreek ontstaan die de laklaag heeft geërodeerd en heeft bedekt met een pakket zandige kleien. Deze kreek is niet terug te vinden op historisch kaartmateriaal of bodemkaarten. Vanaf de Nieuwe tijd is in de zandige kleien van deze kreek wederom een bouwvoor ontstaan.

4.2. Sporen

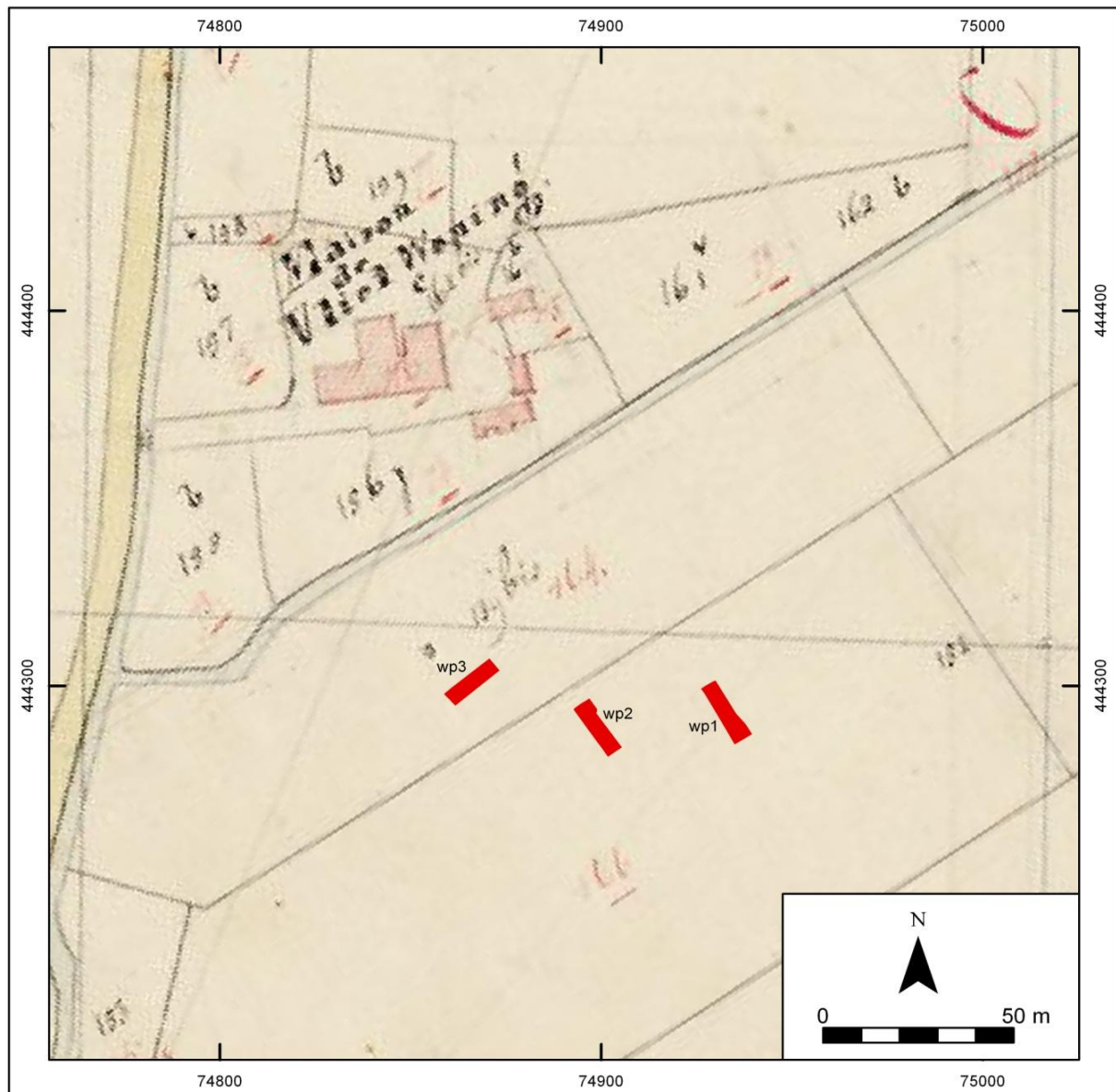
Bij het onderzoek zijn naast recente sporen, kabels en leidingen geen archeologisch waardevolle sporen gevonden. Sporen van voor de Middeleeuwen zijn, indien ze al aanwezig zijn geweest, door de middeleeuwse kreekgeul die het grootste gedeelte van de drie werkputten beslaat (bijlage 4) weg geërodeerd. Voor de perioden vanaf de Middeleeuwen zijn geen aanwijzingen voor verstoringen (natuurlijk of antropogeen) die de afwezigheid van sporen kan verklaren. Dit kan betekenen dat de sporen net buiten de werkputten zijn gelegen, maar waarschijnlijker is dat het plangebied nooit bewoond is geweest. Dit kan worden verklaard door het feit dat vanaf de middeleeuwen het gebied regelmatig overstromde en waarschijnlijk te nat is geweest voor bewoning (paragraaf 4.1).

In werkputten 1 en 2 is het mogelijke archeologische niveau (de vuile laag uit het vooronderzoek) niet teruggevonden. Waarschijnlijk is een klein verschil in de kleur of textuur van de bouwvoor tijdens het vooronderzoek aangezien voor een aparte laag. In werkput 3 bevindt zich onder de recente bouwvoor nog een laag grijze klei die veel puinresten bevat. De hoeveelheid puin doet vermoeden dat het hier

om een laag sterk verploegde of opgebrachte grond gaat. Het is waarschijnlijk deze laag die in het vooronderzoek is aangemerkt als behorend bij de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij (figuur 5).

In vlak 2 van werkput 2 is de zuidgrens van de kreek teruggevonden en ingemeten. Archeologische sporen op het mogelijk Romeinse niveau zijn niet gevonden. Hierbij moet wel gemeld worden dat er ook nog maar een klein hoekje van de werkput niet door de kreekgeul verstoord was.

Het ontbreken van sporen wordt voor de historische periode onderbouwd door kaartmateriaal. Hierop is geen bewoning of zelfs maar perceelscheidingen te zien ter hoogte van de proefsleuven (figuur 5)

Figuur 5: De drie proefsleuven geprojecteerd op de kadastrale kaart minuutplan van 1811-1838.

4.3. Vondsten

Tijdens het onderzoek in het veld zijn 3 vondstnummers uitgegeven (bijlage 5). Het gaat in alle gevallen om vondsten die tijdens de aanleg van het vlak zijn verzameld. Vondstnummers 1 en 2 zijn vondsten uit de bouwvoor van werkput 2. Het gaat hier om een scherp faience aardewerk uit de 19^e-20^e eeuw en een scherp geglaazuurd roodbakkend aardewerk uit de 18^e-19^e eeuw. De bouwvoor van de werkputten bevatte ook recent materiaal als plastic en stoeptegels.

Uit de laag grijze klei met puinresten in werkput 3 komt vondstnummer 3. Deze bestaat uit fragmenten baksteen en een stuk tegel. Het materiaal is sterk gefragmenteerd en daardoor moeilijk dateerbaar, maar waarschijnlijk 18^e - 19^e eeuws.

5. Conclusie

In opdracht van Aannemingsbedrijf Van Gelder BV is op 1 september 2011 een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan Burgemeester Elsenweg (VP 2) in Naaldwijk, gemeente Westland.

Bij het onderzoek zijn naast recente sporen, kabels en leidingen geen archeologisch waardevolle sporen gevonden. Sporen van voor de Middeleeuwen zijn, indien ze al aanwezig zijn geweest, door de middeleeuwse kreekgeul die het grootste gedeelte van de drie werkputten beslaat (bijlage 4) weg geërodeerd. Voor de perioden vanaf de Middeleeuwen zijn geen aanwijzingen voor verstoringen (natuurlijk of antropogeen) die de afwezigheid van sporen kan verklaren. Dit kan betekenen dat de sporen net buiten de werkputten zijn gelegen, maar waarschijnlijker is dat het plangebied nooit bewoond is geweest. Dit kan worden verklaard door het feit dat vanaf de middeleeuwen het gebied regelmatig overstromde en waarschijnlijk te nat is geweest voor bewoning.

Een laag opgebrachte grond in werkput 3 dateert aan de hand van het vondstmateriaal waarschijnlijk uit de 18^e – 19^e eeuw. Deze laag is mogelijk in verband te brengen met de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij. Bij gebrek aan directe verbanden is dit echter niet met enige zekerheid te stellen. Het is waarschijnlijk deze laag die in het vooronderzoek is aangemerkt als behorend bij de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij.

Aan de hand van de resultaten van het onderzoek kan worden gesteld dat er geen sprake is van een archeologische vindplaats en dus ook niet van behoudenswaardige archeologische resten.

5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen

- *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en het verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*

Er zijn bij het onderzoek geen archeologische sporen gevonden.

- *Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?*

Door de afwezigheid van archeologisch relevante sporen of vondsten is er geen sprake van een vindplaats.

- *Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?*

Er is geen sprake van een vindplaats.

- *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*

Tijdens het onderzoek in het veld zijn 3 vondstnummers uitgegeven. Het gaat in alle gevallen om vondsten die tijdens de aanleg van het vlak zijn verzameld. Vondstnummers 1 en 2 zijn vondsten uit de bouwvoor van werkput 2. Het gaat hier om een scherf faience aardewerk uit de 19^e-20^e eeuw en een scherf geglazuurd roodbakend aardewerk uit de 18^e-19^e eeuw. De bouwvoor van alle drie de werkputten bevatte ook recent materiaal als plastic en stoeptegels.

Uit de laag grijze klei met puinresten in werkput 3 komt vondstnummer 3. Deze bestaat uit fragmenten baksteen en een stuk tegel. Het materiaal is sterk gefragmenteerd en daardoor moeilijk dateerbaar, maar waarschijnlijk 18^e - 19^e-eeuws.

- *Uit welke periode dateren de eventuele sporen?*

Er zijn bij het onderzoek geen archeologische sporen aangetroffen.

- *Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?*

Er zijn geen sporen aangetroffen. De vondsten komen uit de bouwvoor en een mogelijk 18^e -19^e-eeuwse ophooglaag.

- *Indien geen of nauwelijks archeologische resten worden aangetroffen: wat is de reden hiervoor?*

Sporen van voor de Late Middeleeuwen zijn, indien aanwezig, door de kreekgeul weg geërodeerd. Na deze periode is het gebied regelmatig overstroomd en waarschijnlijk te nat geweest voor bewoning.

- *Wat kan op basis van het onderzoek worden gezegd over de (oudste) veenontginningen in dit gebied?*

De resultaten van het onderzoek geven geen enkele aanwijzing over de veenontginningen in het gebied.

- *Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende historische bebouwing?*

Bij het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologisch waardevolle sporen aangetroffen. Een laag opgebrachte grond dateert aan de hand van het vondstmateriaal waarschijnlijk uit de 18^e – 19^e eeuw. Deze laag is mogelijk in verband te brengen met de ten noorden van het plangebied gelegen boerderij. Bij gebrek aan directe verbanden is dit echter niet met enige zekerheid te stellen.

- *Geeft het onderzoek inzichten in de lokale voedsel economie? Zo ja, welke?*

De resultaten van het onderzoek geven geen inzichten in de lokale voedsel economie.

- *Zijn er aanwijzingen voor oude perceelsscheidingen? Komen deze overeen met het historische kaartmateriaal?*

Bij het onderzoek zijn geen oude perceelsscheidingen gevonden. Dit komt overeen met het geraadpleegde historische kaartmateriaal waarop geen perceelsscheidingen te zien zijn ter plaatse van de werkputten.

6. Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek adviseert IDDS Archeologie geen archeologisch vervolgonderzoek voor het plangebied.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Westland. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

6.1. Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden. Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met het Archismeldpunt (archismeldpunt@cultureelerfgoed.nl).

Literatuur en kaarten

- Alterra, 2005: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 37 W/O*, Wageningen.
- ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25000*, Den Haag.
- Centraal College van Deskundigen, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2*, Gouda.
- Haaring, L., 2011, *Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennend booronderzoek, Verlengde Veilingroute, Naaldwijk, Gemeente Westland, Noordwijk (B&G rapport 1275)*
- Kaal, C.M., 2011: *Plan van aanpak. Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, VP 2 in Naaldwijk, gemeente Westland.*, Noordwijk
- Kruif, S. de, 2008: *Verlengde Veilingroute (N222) en Zuidelijke Randweg Naaldwijk (Piet Struijkweg), gemeente Westland; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, Weesp (RAAP-rapport 1471)*.
- Moerman, S., 2011: *Programma van Eisen. Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, VP 2 in Naaldwijk, gemeente Westland.*, Noordwijk
- Stichting voor Bodemkartering, 1983: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 37 West Rotterdam*, Wageningen.
- Vos, P.C. & J.G.A. Bazelmans, 2011: *Atlas van Nederland in het Holoceen*. Amsterdam

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
CHW/CHS	Cultuurhistorische Waardenkaart/ Hoofdstructuur
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
laklaag	oud loopoppervlak / voormalig maaiveld
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm

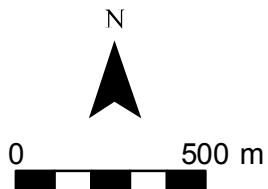
Bijlage 1: Topografische kaart

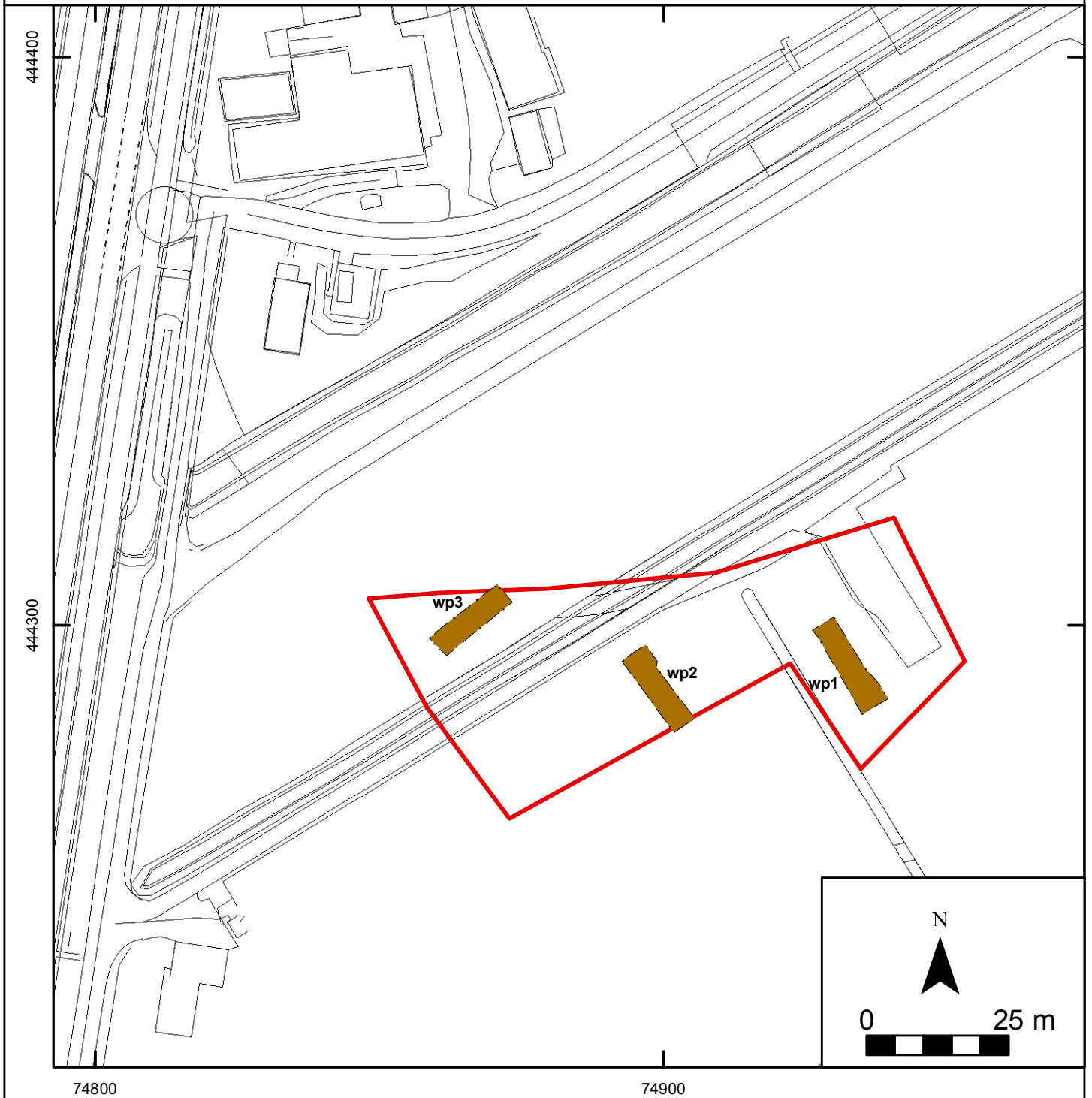
Projectnummer: 29440711
Projectnaam: Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg,
vindplaats 2

Legenda

 Plangebied

Bijlage 2: Proefsleuvenoverzicht

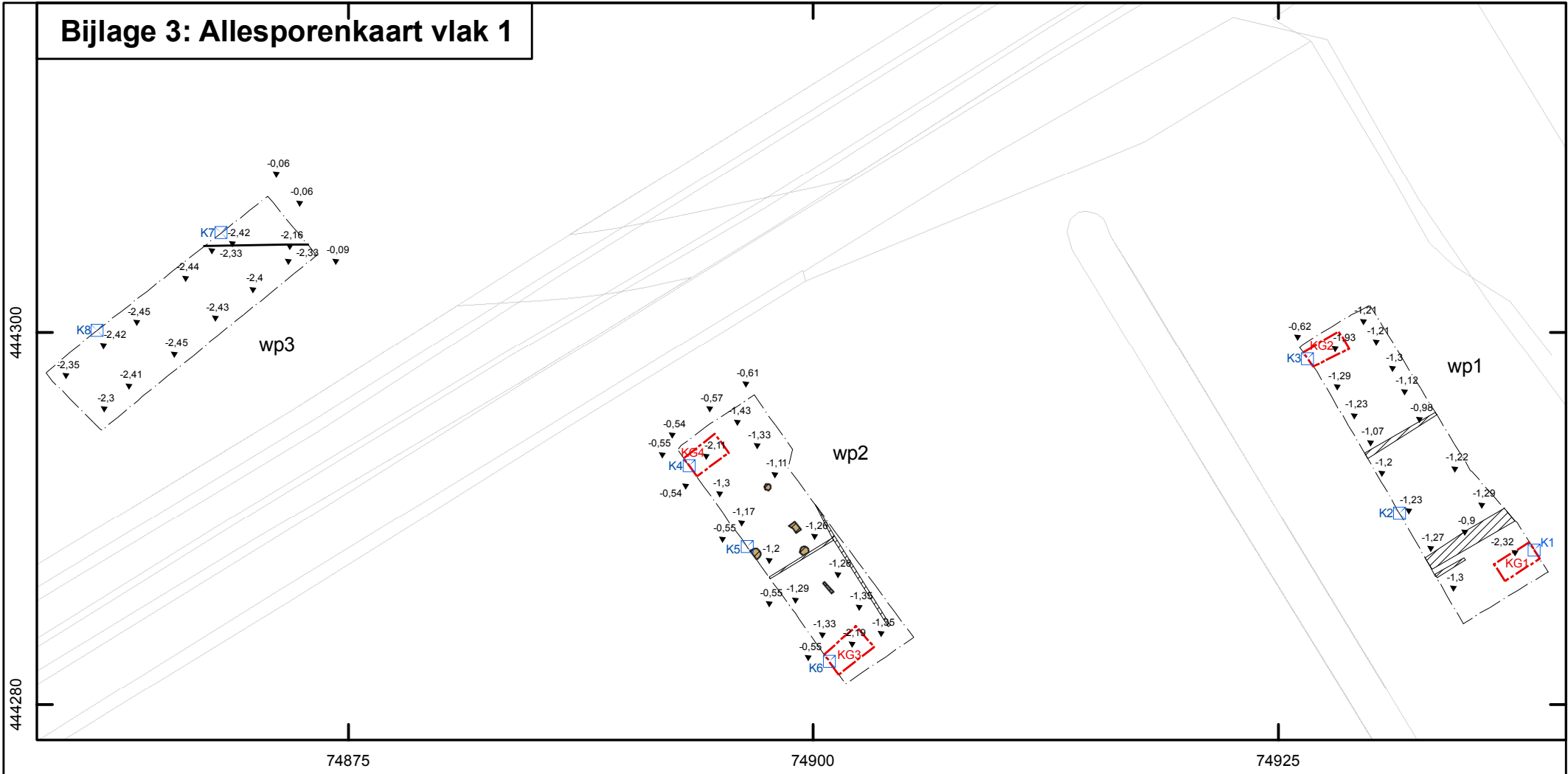
Projectnummer: 29440711
Projectnaam: Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, vindplaats 2

Legenda

- Topografie
- Spoor
- Werkput
- Plangebied

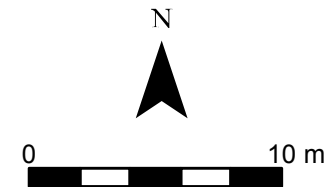
Bijlage 3: Allesporenkaart vlak 1

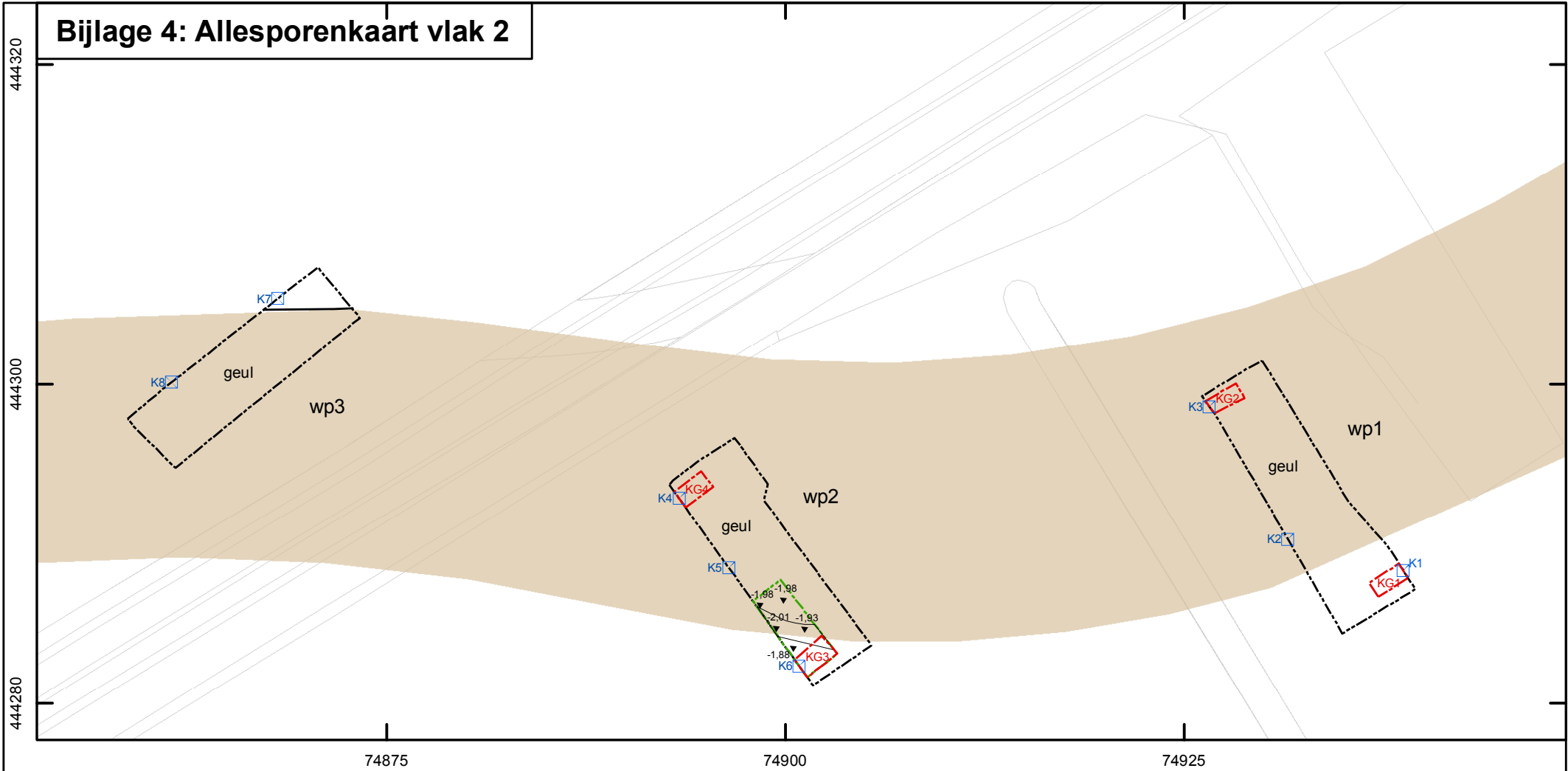
Projectnummer: 29440711
Projectnaam: Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, vindplaats 2

Legenda

- ▼ Hoogtemaat (m NAP)
- ☐ Kolom
- ▨ Leidingen en drains
- ▨ Recente verstoringen
- ▭ Kijkgat
- ▭ Werkputgrens
- Topografie

Bijlage 4: Allesporenkaart vlak 2

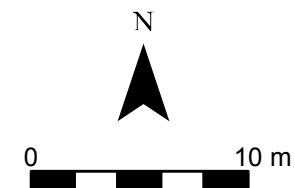

Projectnummer: 29440711

Projectnaam: Naaldwijk, Burgemeester Elsenweg, vindplaats 2

Legenda

- ▼ Hoogtemaat (m NAP)
- ☐ Kolom
- ☐ Kijkgat
- ☐ Werkput vlak2
- ☐ Werkput vlak1
- Geul (waarschijnlijke ligging)
- Topografie

Bijlage 5: Determinatielijsten vondsten

Bijlage 6: Periodentabel

